

VEDECKÝ ZÁKLAD PROGRAMU BABY SIGNS®

Autorky: Ing. Michaela Tilton, MBA
Mgr. Bc. Ivana Kopřivová
Mgr. Bc. Ivana Procházková
PaedDr. Anastázia Kormanová

Kontakt: Ing. Michaela Tilton, MBA
Jednatelka/CEO – Nuerasoft s. r. o.
Výhradní zástupce Programu Baby Signs® pro ČR a SR
Tel.: +42 608 476 041, Email: michaela@babysign.cz

Obsah dokumentu:

Zhrnutie.....	1
História programu.....	2
Dlhodobé štúdie.....	3
Baby Signs Institute.....	6
Prečo Program Baby Signs pomáha pri osvojovaní si reči.....	7
Literatúra dostupná v češtine a slovenčine.....	8
Výskum dostupný v angličtine.....	11
Biographical Sketch: Acredolo & Goodwyn.....	13

ZHRNUTIE

Program znakovkej reči pre počujúce dojčatá a batol'atá Baby Signs® je založený na dlhodobom vedeckom výskume vedenom pod záštitou organizácií, ako sú Štátna univerzita v Kalifornii, Národné inštitúty zdravia v USA a ďalšie štátne a akademické inštitúcie. Používanie symbolických gest (symbolic gesturing), ako sa znakovanie nazýva v odbornej literatúre, prvýkrát opísali autorky programu Linda Acredolo, PhD., a Susan Goodwyn, PhD., už v 80. rokoch 20. storočia. Potom nasledoval dlhoročný výskum, ktorý preukázal široké spektrum prínosov znakovania z oblasti kognitívneho a emočného vývinu detí, ktoré u detí pretrvávajú i dlho potom, ako deti znakovanie nahradia hovorenou rečou. Vo svete existuje niekoľko programov zaoberajúcich sa učením symbolických gest. Program Baby Signs bol prvým takýmto programom a je vytvorený špeciálne pre počujúce deti a dodnes zostáva z celosvetového hľadiska najrozšírenejší. Je vyskúšaný v mnohých rôznych krajinách sveta a jeho prínosy sú preukázané v rôznych kultúrnych a jazykových prostrediach. V Českej a Slovenskej republike sa tento program používa od januára 2008. Cieľom tohto dokumentu je zhrnúť vedecké podklady [evidence base], ktoré tvoria základ programu Baby Signs® a výsledky výskumu, ktoré boli publikované od vzniku programu a súvisia s aplikáciou tejto metódy.

HISTÓRIA PROGRAMU

V roku 1982 profesorky vývinovej psychológie Linda Acredolo, PhD., a Susan Goodwyn, PhD., objavili, že deti vo veku od 10 až do 24 mesiacov spontánne používajú jednoduché posunky alebo znaky na to, aby mohli vyjadriť slová, ktoré ešte nevedia vysloviť. Napr. privoňanie ku "kvetine", napodobnenie „psa“ ako vyplazuje jazyk, alebo kývanie krídlami ako "vtáčik". Položili si teda otázku, čo sa stane, keď rodičia podporia tento prirodzený vývin a túto znakovú zásobu deťom ešte rozšíria.

Výsledky ich skúmania odštartovali radikálny prelom v komunikácii medzi rodičom a dojčatom, ktorý neskôr nazvali program Baby Signs® – prirodzená detská reč, ktorá umožňuje používať deťom a ich rodičom jednoduché znaky na vyjadrenie dôležitých vecí – ako je byť hladný, smädný, horúci alebo studený, vystrašený či smutný – často už rok predtým, než deti vedia hovoriť.

V priebehu dvoch desaťročí výskumu, ktorý bol sponzorovaný Národnými inštitútmi zdravia v USA, autorky Goodwyn a Acredolo preukázali, že program Baby Signs® je prínosný v oblasti zníženia frustrácie detí a rodičov, v posilnení rodičovského puta, v obohatení emočného vývinu, ako aj v podpore detí pri učení sa hovoriť a taktiež vo zvýšení ich **inteligentných schopností**.

Ich kniha - Detská znaková reč : Ako sa dorozumieť so svojím dieťaťom skôr, než sa naučí hovoriť (*Baby Signs: How to Talk with Your Baby Before Your Baby Can Talk*) - vyšla v roku 1996, rýchlo sa stala bestsellerom a bola preložená do 14 jazykov. Reportáže o programe Baby Signs® sa objavili v mnohých prestížnych televíznych programoch, novinách a časopisoch v USA i v iných krajinách.

Preukázané prínosy znakovania v oblasti emočného a intelektuálneho vývinu detí inšpirovali autorky programu k napísaniu ďalších dvoch kníh, ktoré sa rýchle stali dôležitou súčasťou knižnice moderných rodičov.

V **auguste** roku 2000 autorky Acredolo a Goodwyn vydali druhú knihu pre rodičov- Detská myseľ: Hry rozvíjajúce myseľ, ktoré si vaše deti obľúbia (*Baby Minds: Brain-Building Games Your Baby Will Love*). Aj táto kniha sa stala bestsellerom a bola preložená do ôsmich jazykov.

Tretia kniha autoriek Acredolo a Goodwyn - Detská duša: Sprievodca pri tom, ako pomôcť vášmu dieťaťu v emočnom vývine (*Baby Hearts: A Guide to Giving Your Baby an Emotional Head Start*) - vyšla v Bantam Books v **júli** 2005. Detská duša sa zameriava na nedávny výskum, ktorý odhaľuje bohatstvo emočného života malých dojčiat a učí rodičov, ako rozvíjať emočnú inteligenciu detí. V knihe Detská duša autorky Acredolo a Goodwyn poskytujú rodičom detailný postup pri rozvoji sociálneho, emočného a **intelektuálneho** vývinu detí pri kladení pevného základu budúceho úspechu detí.

Od čias, keď Acredolo a Goodwyn znakovanie s **dojčatami a batol'atami** v roku 1982 objavili a výsledky výskumu publikovali, uplynuli už viac ako dve desaťročia. Počas tohto obdobia sa vo svete i u nás objavili programy inšpirované programom Baby Signs®.

Väčšina rodičov, ktorí so svojimi deťmi znakujú v Čechách, na Slovensku i vo svete, **preferujú** program Baby Signs®. Hlavným dôvodom je to, že program Baby Signs® je jediným programom znakovkej reči pre batol'atá, ktorý:

- bol testovaný na vedeckom základe;
- bol vytvorený špeciálne pre počujúce batol'atá;
- vytvorili ho svetovo uznávaní odborníci v oblasti vývinu detí;
- je flexibilný natoľko , že uspokojí potreby každej rodiny.

V Českej republike a na Slovensku okrem týchto dôvodov rodičia ešte oceňujú, že ide o jediný program, ktorý:

- ponúka kvalitné výučbové materiály tak pre rodičov, ako aj pre ich deti;
- vyučujú ho certifikované inštruktorky, ktoré preukázali odborné vedomosti v oblasti vývinu verbálnej a neverbálnej komunikácie detí a zložili medzinárodne platnú certifikačnú skúšku pripravenú doktorkami Acredolo a Goodwyn. Mnohé z týchto inštruktoriek navyše majú rozsiahle odborné skúsenosti v odboroch ako psychológia, pedagogika, logopédia, pediatria, včasná **intervencia** a vedenie iných výučbových kurzov pre deti. Tieto lektorky sú vyškoleným rodičom k dispozícii na odbornú konzultáciu po celý čas, keď rodičia program so svojimi deťmi využívajú;
- mnohé materské centrá ponúkajú pravidelné stretnutia znakových detí, ktoré absolvovali kurzy Baby Signs. Rodičia sa pri týchto stretnutiach podelia o svoje skúsenosti a ich deti vďaka tomu, že používajú rovnaký program, si medzi sebou rozumejú. Tieto stretnutia a nadviazanie nových priateľstiev s podobne uvažujúcimi rodičmi navyše poskytuje ďalšiu oporu pri výchove detí.

DLHODOBÉ ŠTÚDIE

Linda Acredolo, PhD., a Susan Goodwyn, PhD., uskutočnili počas dvoch desaťročí akademický výskum týkajúci sa využitia znakového jazyka u počujúcich detí. Najvýznamnejšia z ich štúdií bola dlhoročná štúdia, ktorá prebehla pod záštitou Národných inštitútov zdravia v USA (National Institutes of Health - NIH).

ŠTÚDIA NIH– PRVÉ DVA ROKY

Do výskumu sa zapojilo viac ako 140 rodín, a to v čase, keď ich deti mali 11 mesiacov. Jednotlivé rodiny boli náhodne rozdelené do dvoch skupín: do jednej, v ktorej deti používali znakovú reč, a do druhej, kde deti znakovú reč nepoužívali.

Na začiatku výskumu boli obi dve skupiny rovnaké v týchto charakteristikách: pohlavie dieťaťa, poradie dieťaťa v rodine, snaha vytvárať slová alebo vyjadriť sa prostredníctvom slov, socioekonomické charakteristiky rodičov, ako je vzdelanie a výška príjmu.

Vo veku 11, 15, 19, 24, 30 a 36 mesiacov sa deti **hodnotili** prostredníctvom štandardných meradiel na posúdenie jazykových schopností.

Deti vo veku 24 mesiacov, ktoré využívali znakovú reč, v priemere hovorili ako deti vo veku 27 až 28 mesiacov. Oproti deťom, ktoré znakovú reč nevyužívali, teda **preukázali** viac než trojmesačný

náskok. Navyše deti, ktoré sa vyjadrovali prostredníctvom znakov, tvorili podstatne dlhšie vety. Deti vo veku 36 mesiacov, ktoré znakovú reč využívali, v priemere hovorili ako deti vo veku 47 mesiacov. Oproti svojim priemerným vrstovníkom teda boli takmer o celý rok vpredu.

Jednoznačným záverom tejto štúdie bolo, že používanie programu Baby Signs® pomáha deťom v rozvíjaní hovorenej reči. Deti využívajúce symbolické gestá hovorili v priemere skôr a používali širšiu slovnú zásobu než deti, ktoré program nevyužívali.

Podrobnejšie výsledky tejto štúdie boli publikované v mnohých odborných časopisoch. Anglický text, podrobne opisujúci túto štúdiu, je k dispozícii na:
<https://www.babysigns.com/index.cfm?id=64>

ŠTÚDIA NIH – POKRAČOVANIE PO SIEDMICH ROKOCH

Sedem rokov po skončení tejto štúdie autorky výskumu kontaktovali všetkých, v tom čase dostupných účastníkov štúdie s cieľom zistiť, či existujú dlhodobé prínosy znakovania i neskôr, keď deti prestanú používať symbolické gestá. Na meranie intelektového vývinu bol použitý test WISC-III IQ, ktorý je najčastejšie využívaným meradlom inteligencie u detí.

Osemročné deti, ktoré ako batol'atá používali znakovanie, dosahovali v inteligenčnom teste WISC-III v priemere o 12 bodov viac (priemerného percentilu 114,75) než ich rovesníci, ktorí znakovú reč nevyužívali (priemerný percentil 102,53).

ŠTÚDIA ŠTÁTNEJ UNIVERZITY V KALIFORNII V DAVISE

Od roku 1990 je program Baby Signs súčasťou učebného plánu v centre pre štúdium dieťaťa a rodiny (Center for Child & Family Studies) na kalifornskej štátnej univerzite v Davise. Okrem výskumov vykonaných profesorkami Acredolo a Goodwyn prebehli v uvedenom centre i výskumy iných odborníkov vrátane Claire Vallotton, PhD., ktorá skúmala interakcie medzi deťmi v ranom veku a ich pedagógmi v prostredí jasli. Výsledkom ich výskumu bolo zistenie, že program Baby Signs®:

- znižuje frustráciu a agresivitu v triede;
- umožňuje dojčatám a batol'atám vyjadriť svoje emócie (napr. radosť, smútok, obavy, hnev) a pocity (napr. únavu, zimu, bolesť), ktoré dokážu vyjadriť nielen na označenie vlastnej situácie, ale aj na označenie situácie ostatných detí, čo poukazuje na dôkaz včasného zrodu empatie;
- pomáha pedagógom byť všímavější a lepšie reagovať na potreby deti;
- pomáha k hladšiemu priebehu denného režimu;
- zvyšuje aktívne učenie;
- povzbudzuje deti už od 9 mesiacov k zapojeniu sa do včasnej konverzácie s pedagógmi;
- predstavuje „medzinárodnú reč“ v prostredí zariadení, kde sú deti z rôznych jazykových prostredí.

INTERVENČNÁ ŠTÚDIA PROGRAMU RANÉHO ZAČIATKU V KALIFORNII

Výsledky štúdií z centra pre štúdium dieťaťa a rodiny v Davise dali podnet k ďalšej štúdii C. Vallotton, PhD., ktorá bola vedená ako intervenčná štúdia pod záštitou programu raného začiatku (Early Head Start – EHS) v oblasti Yolo v Kalifornii, určenej pre sociálne slabšie rodiny. Účastníci tohto programu boli rozdelení do dvoch skupín, pričom jedna skupina bola oboznámená s programom Baby Signs® a podporovaná v jeho využívaní a druhá skupina s programom oboznámená nebola.

Výsledky tejto intervenčnej štúdie ukazujú, že matky, ktoré so svojimi deťmi používali znakovanie, považovali svoje deti za „posilnenejšie“ a „priateľnejšie“ – dva dôležité komponenty určujúce index rodičovského stresu. Používanie znakov im:

- pomohlo vyladiť sa viac na emócie svojich detí;
- zvýšilo počet pokusov dieťaťa o komunikáciu s matkou;
- znížilo počet situácií, keď deti preukazovali známky stresu;

Výsledky tejto štúdie naznačujú, že pridanie programu Baby Signs® do plánu včasnej intervencie pre rizikové rodiny je jednoduchá a efektívna cesta na zlepšenie interakcie medzi deťmi a rodičmi v týchto rodinách.

ŠTÚDIA SPONZOROVANÁ CHILSKOU VLÁDOU

Dr. Chamarrita Farkas z Pontificia Universidad Católica de Chile uskutočnila výskum sponzorovaný vládou Chile, v ktorom hodnotila vplyv programu Baby Signs® na rizikové rodiny v 20 chilských jasiach v oblastiach sužovaných chudobou. Jej štúdia preukázala, že používanie programu Baby Signs®:

- spôsobuje lepšie rozvíjanie jazyka;
- spôsobuje lepší vývin motorických schopností;
- znižuje úroveň stresu u pedagógov a ďalších zamestnancov centier;
- zvyšuje pocit matky o efektívnosti jej výchovy;

PREUKÁZANÉ PRÍNOSY PROGRAMU BABY SIGNS®

V priebehu viac než dvoch desaťročí výskumu odhalili profesorky Acredolo a Goodwyn, rovnako aj iní odborníci, ktorí sa touto témou zaoberali, množstvo spôsobov, ktorými môže využitie programu Baby Signs® prospieť nielen deťom, ale i osobám, ktoré sa o ne starajú. Prínosy programu možno zhrnúť do nasledujúcich bodov –program Baby Signs® :

- obmedzuje pocity neuspokojenia a vytvára pocit dôvery;
- umožňuje deťom deliť sa o svoj svet;
- upevňuje puto medzi rodičmi a deťmi;
- odkrýva, ako sú deti v skutočnosti šikovné;
- podporuje pozitívny emocionálny vývin;
- posilňuje sebadôveru detí;

- pomáha deťom v čase, keď sa učia hovoriť;
- dáva impulz k intelektuálnemu rozvíjaniu.

BABY SIGNS INSTITUTE

HISTÓRIA A FUNKCIA

Inštitút Baby Signs vznikol ako inštitúcia, ktorá vyvíja, testuje a garantuje metodiku programu Baby Signs. Cieľom tejto organizácie je poskytovanie vzdelávacích programov a informácií odbornej i laickej verejnosti a rozširovanie metodiky Baby Signs do celého sveta.

Inštitút Baby Signs vytvoril metodiku na programy uvedené ďalej, ktoré sa v súčasnosti ponúkajú v ČR a SR:

SEMINÁR BABY SIGNS® PRE RODIČOV

Ide o dvojhodinový seminár, ktorý predstavuje program Baby Signs® rodičom. Zoznámia ich s výsledkami štúdií tvoriacich pevný základ, na ktorom je program založený, a poskytne im vedomosti a postupy, ktoré potrebujú na to, aby mohli začať komunikovať so svojimi deťmi pomocou znakov.

KURZY PRE DETI- ZNAKUJEME SO SPEVOM A HROU I A II

Sú to dve série šiestich hodín kurzov zostavené pre malé skupiny rodičov s deťmi tak, aby im umožnili učiť sa znaky v uvoľnenej, priateľskej a zábavnej atmosfére. Znakovanie sa učí pomocou pesničiek a hier, ktoré podporujú psychomotorický vývin dieťaťa. V týchto kurzoch sa rodičom zároveň predstavuje koncept emočného a kognitívneho rozvoja podľa kníh *Detská myseľ* a *Detská duša* profesoriek Acredolo a Goodwyn.

KURZY PRE PROFESIONÁLNYCH POSKYTOVATEĽOV STAROSTLIVOSTI O DETI DO 3 ROKOV

Ide o seminár, ktorý odborníkom z oblasti starostlivosti a výučby detí do 3 rokov ponúka informácie o programe Baby Signs® pozostávajúce z teoretickej časti a praktických podnetov na využitie programu v ich práci. Častými absolventmi týchto kurzov sú učitelia v jasliach, zamestnanci agentúr poskytujúcich starostlivosť o deti do 3 rokov, inštruktori dojčenského plávania a cvičenia. Vyškolené zariadenia získavajú pečať certifikovaných centier Baby Signs.

ZAISTENIE KVALITY VÝUČBOVÝCH MATERIÁLOV

Ďalšou funkciou inštitútu je vypracúvanie výučbových materiálov, ktoré zodpovedajú vysokým nárokom na kvalitu a zodpovedajú požiadavkám metodiky programu. Na českom a slovenskom trhu je k dispozícii množstvo týchto materiálov, ktoré boli lokalizované a ktorých lokálnu verziu inštitút schválil na distribúciu.

ZAISTENIE KVALITY LEKTOROV

Profesorky Acredolo a Goodwyn sú stále na čele Inštitútu Baby Signs a poskytujú odborný dohľad nad tímom odborníkov na metodiku, produktových manažérov a medzinárodných partnerov, ktorí sú akreditovaní na reprezentáciu programu Baby Signs® v jednotlivých krajinách. Pod ich vedením tím inštitútu pracuje na rozvoji a zdokonaľovaní programu Baby Signs® tak, aby lepšie slúžil rodinám a poskytovateľom starostlivosti po celom svete. V Českej a Slovenskej republike je akreditovaným zástupcom programu Baby Signs spoločnosť Nuerasoft s. r. o.

Semináre a kurzy programu Baby Signs® vedú iba certifikovaní lektori, ktorí prešli certifikačným kurzom a zložili skúšku pripravenú profesorkami Acredolo a Goodwyn. Týmto lektorom bol udelený medzinárodne platný certifikát programu Baby Signs®, ktorý potvrdzuje ich odbornú pripravenosť rozširovať metodiku programu v našej krajine.

PREČO PROGRAM BABY SIGNS POMÁHA PRI OSVOJOVANÍ SI REČI

Najčastejším mýtom spájaným s komunikáciou detí prostredníctvom znakov (znakovania) v našom sociokultúrnom prostredí je obava, že znakovanie môže spomaliť nástup hovorenej reči. Túto domnienku niekedy označujeme pojmom *starorodičovský mýtus*. Mnoho rodičov totiž uvádza, že starí rodičia, ktorí sami vo výchove svojich detí znakovanie nepoznali a nepoužívali ho, sú presvedčení, že dieťa, ktoré dostane všetko, čo chce a potrebuje, bez toho, aby používalo slová, sa naučí hovoriť omnoho neskôr, ako keby znaky nepoužívalo.

Z už uvedených vedeckých výskumov a praxe vieme, že je to práve naopak. Deti používajúce znaky nielenže hovoria skôr než „neznakujúce“ deti, ale navyše im znakovanie prospieva v rôznych aspektoch emočného a intelektuálneho rozvoja. Tu sa uvádza niekoľko dôvodov, prečo je to tak.

1. Rovnako ako sa deti naučia skôr liezť než začnú chodiť, ponúkajú im znaky, primerane k ich vývinu, spôsob komunikácie v čase, keď nevedia hovoriť. V okamihu, keď sa dieťa naučí chodiť, prestáva liezť. Chôdza mu totiž umožňuje pocit slobody. Rovnaké je to i v komunikácii. Znaky deťom vyhovujú v období, keď nevedia komunikovať slovami. Ale reč im umožňuje komunikovať oveľa rýchlejšie a plnšie, takže ju, prirodzene, uprednostňujú. S duševným a fyzickým vývinom prechádza dieťa prirodzeným spôsobom na reč, ktorá mu umožní, aby sa so svojím okolím mohlo podeliť o zložitejšie myšlienky pomocou dlhších viet. Znaky vytvárajú most umožňujúci ľahší prechod zo štádia *bezrečového* k hovorenej reči.
2. Používanie znakov dá deťom cenné skúsenosti o tom, ako jazyk funguje. Tieto lekcie potom urýchľujú proces osvojenia si reči, pokiaľ sa na scéne konečne objavia slová. Ak umožníme dieťaťu pomocou symbolov označovať predmety, vyjadrovať potreby a opisovať pocity, budú potom znaky predstavovať akýsi mentálny rámec. Rámec, do ktorého je potom ľahké vkladať slová v okamihu, kedy sú hlasivky a artikulačné schopnosti dieťaťa na takej úrovni, ktorá využítie týchto slov umožňuje.
3. Používanie znakov podporuje intenzívnejšiu komunikáciu medzi rodičom a dieťaťom, ktorá potom vedie k rýchlejšiemu osvojeniu si hovorenej reči. Vo chvíli, keď dieťa použije nejaký znak, majú rodičia tendenciu „zasypať“ ho prívalom slov. Čím viac slov dieťa počuje, tým rýchlejšie sa naučí hovoriť. Tieto slová a vety majú navyše priamu súvislosť s témou, ktorú si dieťa samo zvolilo. Napríklad dieťa sa počas prechádzky v parku pozrie a ukáže znak pre kvet, automaticky väčšina rodičov zareaguje asi takto: „Áno, sú tu kvietky,“! Však sú to pekné kvietky! Je tu veľa kvietkov!“ Takéto množstvo pre dieťa zaujímavých slov je práve to, čo v danej chvíli potrebuje, aby sa tieto slová samo postupne učilo vysloviť.
4. Vždy, keď dieťa úspešne použije nejaký znak, prebieha v jeho mozgu vývin, ktorým sa priblíži k osvojeniu si *reči a jazyka*. *Štruktúry mozgu*, od ktorých reč závisí, sa postupne vyvíjajú s ďalšími jazykovými skúsenosťami dieťaťa. Vzhľadom na to, že vďaka znakom deti môžu celý proces začať skôr, je vývin tohto systému odštartovaný výrazne skôr. Vďaka

skoršej komunikácii sa deti skôr učia, čo ich zaujíma. Tento náskok už s deťmi zostáva i do ďalších rokov ich vývinu.

Niekedy je tým najpresvedčivejším dôkazom uvedených poznatkov príbeh Lindinho syna o jeho ceste k verbálnej komunikácii. Lindin syn Kai (dnes študent vysokej školy) bol v používaní znakov veľmi zručný. Svoj prvý znak použil vo veku 12 mesiacov a kým mal 19 mesiacov, rozšíril si zásobu znakov dovedna na 40 symbolov. Avšak slová zd'aleka tak rýchlo neprichádzali. V deň, keď mal 19 mesiacov, používal iba 7 slov. Potom nastal nečakaný zlom a za krátky čas troch týždňov si zásobu rozšíril o 67 nových slov! Nepochybne dobre vedel, čo chce vyjadriť. Znaky ho naučili veľa o tom, ako jazyk funguje, ako sa jednotlivým predmetom, činnostiam a dejom hovorí a pod. Len čo zapadol posledný základný neurologický kúsok, ktorý mu umožnil slová vyslovovať, rozbehol sa ako opretek.

Starorodičovský mýtus je skutočne iba mýtom. Výskum i prax jednoznačne preukazujú, že znakovanie je tým najlepším, čo môžu rodičia urobiť, aby sa ich dieťa naučilo hovoriť. A súčasne majú aj vedeckú oporu pre značný prínos a zmyslupnosť tejto ranej aktivity v oblasti emocionálneho, jazykového a intelektuálneho vývinu dieťaťa pre svoje okolie.

LITERATÚRA DOSTUPNÁ V ČEŠTINE A SLOVENČINE

Vo svete je k dispozícii v cudzojazyčnej literatúre množstvo publikácií o detskom znakovaní. Medzi tie, ktoré sú dostupné v češtine, určené primárne pre laickú verejnosť, patrí Znaková reč pre batol'atá – sprievodca pre rodičov autoriek Goodwyn a Acredolo, ktorá je súčasťou kompletného súboru programu Baby Signs pre rodičov. Ďalej bolo publikovaných mnoho článkov v celom rade časopisov určených pre mamičky a deti v Českej republike i na Slovensku.

Odborná česká a slovenská logopedická včasná intervencia venuje pozornosť tejto oblasti, t.j. výskumu znakov – gest vo vývine reči dieťaťa najmä posledných 5 rokov. Za zmienku určite stojí jeden z prvých slovenských výskumov na túto tému – Vývin gest v ranom veku, kde sa autorky Kapalková a Dušeková (2005) opierajú o teoretické východiská a súčasné nazeranie na neverbálnu komunikáciu ako na neoddeliteľnú súčasť každého verbálneho aktu. Longitudinálny výskum sleduje slovensky hovoriace dieťa v období medzi 8 – 24. mesiacom s cieľom zachytiť vývin gest z ontogenetického hľadiska. Hranica 8 mesiacov bola zvolená v súvislosti s medzníkom zrodu zámernej komunikácie. Po analýze získaných transkriptov z audiovizuálnych záznamov spontánnej komunikácie dieťaťa, vyvíjajúceho sa v norme, s rodičmi dospeli k nasledujúcim záverom:

- výskyt gest pozvoľna rastie s vekom dieťaťa (v 8. mesiaci sa u dieťaťa objavili 3 typy gest, v 9. mesiaci sa objavilo 21);
- s vekom narastá frekvencia gest (v 8. mesiaci v priebehu jedného pozorovania dieťa použilo 18 krát prejav neverbálnej komunikácie, v 19. mesiacoch bola frekvencia zvýšená na 100 krát – v tomto období dieťa používalo najviac gest).

V priebehu pozorovania sa u dieťaťa vyskytlo celkovo 49 rôznych typov gest, ktorými dieťa vyjadrovalo očakávanie, protestovanie, žiadosť o predmet, tleskanie, dávalo najavo pápá, potrebu spať, jesť, sám, pod' a pod.

Zároveň sa zistilo, že sa menila i štruktúra samého gesta. Zatiaľ čo v 8. mesiaci sa ukazovali iba zárodky budúceho gesta, v 9. mesiaci to už boli samostatné gestá, od 14. mesiaca bolo možné pozorovať i kombinácie dvoch gest a v 19. mesiaci i troch gest. **Autorky predpokladajú priamu súvislosť medzi vývinom gest a vývinom verbálnej reči**, pričom gestá vždy o 2 – 3 mesiace predbiehajú úroveň vývinu verbálnej reči. Na základe pozorovaných súvislostí teda konštatujú, že širší výskum v tejto oblasti na väčšej sledovanej vzorke by bol ešte prínosnejší.

Ďalšou dôležitou skutočnosťou v tejto oblasti bolo objavenie sa prvej ojedinelej knihy na Slovensku, venujúcej sa tejto téme : *Kniha o detskej reči* (Kapalková, Mikulajová, Horňáková, 2005). Ide o praktickú príručku napomáhajúcu podporu rýchleho a správneho vývinu detskej reči vychádzajúcej tiež už zo systematického skúmania neproblémového rečového vývinu detí v slovenskom prostredí. Je to kniha najmä o tzv. komunikačných stratégiách, ktorými je možné efektívne podporiť vývin reči zdravých detí, rovnako ako i vývin reči tých detí, ktoré majú v tejto oblasti vývinové ťažkosti. Autorky medzi jednu z efektívnych stratégií zahŕňajú i stratégiu „gest“. Východiskom k tejto stratégii je skutočnosť, že vo vývine detí na celom svete sa objavujú tzv. „univerzálne prirodzené gestá“ (podávanie vecí, ukazovanie na niečo, ukazovanie predmetu, ktorý dieťa drží, ňahovanie sa za predmetom a pod.). Počet nasledujúcich gest je ďalej variabilný, závisí od schopností a podpory rodičov učiť dieťa nové gestá, ktoré sú prirodzené v ich spoločenskom prostredí (Aký veľký narastieš?).

Hovoriace deti na Slovensku priemerne používajú asi 12 typov gest vo veku 12 mesiacov. Kniha je prakticky členená na jednotlivé vývinové obdobia a ponúka rodičom také komunikačné stratégie, ktoré sa v danom vývinovom období ukazujú ako najefektívnejšie. Napr. v období zámernej komunikácie medzi 8. – 12. mesiacom sa zdôrazňuje, že práve toto obdobie je typické rozvíjaním komunikácie prostredníctvom gest, preto je nesmierne dôležité podporovať používanie gest u dieťaťa, čo je možné dosiahnuť tak, že rodič bude sám gestá v komunikácii s dieťaťom používať. Odporúča sa podporovať tzv. univerzálne gestá a okrem toho používanie bežných gest zahŕňajúcich denné rituály, potreby, emócie (pápá, ha, bojí atď.). Kniha je venovaná nielen rodičom, ale i profesionálnym pracovníkom pracujúcim s deťmi raného veku alebo v rámci včasnej logopedickej intervencie.

Výskumom a opisom prirodzených gest, tzv. signálov, sa zaoberá i publikácia : *Co říkají děti, než se naučí mluvit* (Donerová, Holinger, 2005). Autori opisujú výskyt deviatich základných signálov, ako sú : záujem, potešenie, prekvapenie, tieseň, strach, hnev, zahanbenie. Ich vzrušujúce výskumy z posledných rokov svedčia o tom, že dieťa prichádza na svet vybavené schopnosťou vyjadrovať pocity prostredníctvom preverbálneho jazyka.

Priamo o uvedených autorkách – doktorkách Acredolo a Goodwyn a o problematike znakovkej reči je zmienka v ďalšej odbornej knihe: *Neverbální komunikace dětí – jak porozumět dítěti z jeho gest a mimiky* (Gwyneth Doherty-Sneddon, 2005). Autorka konštatuje, že deti začínajú robiť pohyby pripomínajúce gestá už v prvých mesiacoch života, čo svedčí o tom, že sa tieto pohyby objavujú prirodzene a bez učenia. Neskôr sa rýchlo vyvíjajú do zámerných signálov, ktoré deti používajú pri komunikácii. Mnohé z týchto gest skutočne predchádzajú reči a môžu uľahčiť jej rozvíjanie. Ďalej Doherty-Sneddon uvádza, že sa deti učia gestá a ich významy rovnako, ako sa učí materinský jazyk. O tom, kedy deti začínajú používať tieto gestá a kedy im začnú rozumieť, neexistujú presné doklady. Často to závisí od toho, v akej miere sa deti s gestami stretávajú, podobne ako sa detská reč a slovná zásoba vyvíjajú rýchlejšie, ak dospelí s deťmi hovoria často.

Akýkoľvek jazyk na svete je v podstate súborom symbolov, ktoré reprezentujú svet a veci v ňom. Rodičia i bádatelia skúmajúci vývin dieťaťa sa oddávna domnievali, že prvé vyslovené slová naznačujú, že dieťa začalo premýšľať o veciach v symbolickej rovine a začalo pri dorozumívaní s druhými ľuďmi používať symboly. V poslednom čase sa však výskumy začali zameriavať skôr na štádiá predchádzajúce reči, pričom sa zistilo, že deti si postupne osvojujú ľubovoľné symboly, pomocou ktorých komunikujú o svete a svojich myšlienkach. Z toho vyplýva, že povzbudením malých detí používať konkrétne označenia na nové predmety, s ktorými sa stretávajú, pomôžeme budovať a podporovať ich vyjadrovacie schopnosti. Podľa gest tak môžeme usudzovať na schopnosť dieťaťa myslieť v symbolickej rovine.

Autorka ďalej zdôrazňuje, že rozvoj gestikulácie a skúsenosti s používaním gest (a ďalších foriem komunikácie) ovplyvňujú proces osvojovania si reči. Napríklad dieťa, na ktorého neverbálne pokusy o komunikáciu reagujú ľudia pozitívne, získa dobrú predstavu o účele a zmysle komunikácie. V dôsledku toho má dobrú štartovaciu pozíciu na dešifrovanie reči, ktorej je vystavené. Komunikačné skúsenosti majú značný vplyv na vývin malého dieťaťa. Dojčatá disponujú značnou škálou komunikačných nástrojov, ktoré sa vyvíjajú skôr než reč a ktoré deťom umožňujú aktívne sa zapojiť do komunikácie s okolím. Ak dieťa „hovorí“ s druhými ľuďmi o predmetoch a dejoch pomocou gest, je preňho neskôr ľahšie hovoriť prostredníctvom slov. Deti pochopia lepšie konkrétne znaky než abstraktné slová, z ktorých sa skladá reč. Použitie jednoduchších „stavebných kameňov“ pomôže pripraviť cestu pre náročnejšiu úlohu označovať objekty slovami. Prechod od gest k reči možno potom považovať za posun v detskej komunikačnej stratégii.

Na záver je potrebné znovu zdôrazniť zámernosť ľudskej komunikácie. Na konci prvého roku života má dieťa vo svojom repertoári mnoho neverbálnych komunikačných signálov, ktoré zámerne používa, aby ovplyvnilo ľudí vo svojom okolí. Používaním gest dieťa získava základné vedomosti o význame komunikácie s druhými ľuďmi a súčasne získava i motiváciu na to, aby sa naučilo hovoriť (Sugarman, 1983).

Dôležitosť gest a ich vplyv na sociálnu interakciu vo vývine dieťaťa skúmali i takí poprední psychológovia, ako bol Piaget či Vygotskij (2004). O význame používania konvenčných gest a taktiež o význame porozumenia dieťaťa gestám iných pred koncom prvého roka je zmienka u autorov Langmeier a Krejčířová vo Vývojovej psychológii (2006).

Aktuálne sú dnes často citované a zdôrazňované výskumy o prínose gest autorky Susan Goldin-Meadow (University of Chicago), kde sa poukazuje na jednoznačný prínos podpory gest rodičmi. Deti vo veku 14 mesiacov majú širokú škálu gest (24 gest) – deti s bohatou škálou gest v tomto období mali aj vo veku 54 mesiacov bohatý aktívny slovník. Posledný z výskumov spomínanej autorky (2010) priniesol mimoriadne dôležitú skutočnosť súvisiacu s absenciou gest v 18. mesiacoch u dieťaťa, čo môže byť signálom zaostávania vývinu reči o rok neskôr.

Dostupnosť mnohých ďalších literárnych prameňov v Českej i Slovenskej republike zahŕňajúcich problematiku gest otvára nové možnosti na nazeranie a zohľadnenie neverbálnej komunikácie detí.

Odporúčaná literatúra:

Logopaedica VIII, vyd. Liečreh Gúth 2005

Hornáková K., Kapalková S., Mikulajová : Kniha o detskej reči , Bratislava 2005

Holinger Paul C., Donerová K. : Co říkají děti, než se naučí mluvit

Langmeier J., Krejčířová D.: Vývojová psychologie, Grada 2006

Vygotskyj LS, : Psychologie myšlení a řeči , Portál 2004

Gwyneth Doherty –Sneddon : Neverbální komunikace dětí, Portál 2005

Time A to Z Health Guide (2010) Babies Can Babble Without Ever Making a Sound

VÝSKUM DOSTUPNÝ V ANGLIČTINE

For those interested in reading more about the background research concerning the Baby Signs Program (known in scholarly journals as "symbolic gesturing"), the following articles are recommended. These articles are readily available in libraries and some are available online at <https://www.babysigns.com/index.cfm?id=64>

Acredolo, L. P., & Goodwyn, S.W. (July 2000). The long-term impact of symbolic gesturing during infancy on IQ at age 8. Paper presented at the meetings of the International Society for Infant Studies, Brighton, UK. Available online.

Brie Moore, Linda Acredolo, & Susan Goodwyn (April 2001). Symbolic gesturing and joint attention: Partners in facilitating verbal development. Paper presented at the Biennial Meetings of the Society for Research in Child Development. Available online.

Linda Acredolo and Susan Goodwyn (1985). Symbolic gesturing in language development: A case study. *Human Development*, 28, 40-49.

This article presents the story of our first "Baby Signer," Linda's daughter Kate who began to spontaneously create symbolic gestures when she was about 12 months old. These were "sensible" gestures (like sniffing for "flower" and arms-up for "big"). We then made it easy for her by modeling other simple gestures for things in which she was interested and followed her progress in terms of both gestural and verbal development. Available online.

Linda Acredolo and Susan Goodwyn (1988). Symbolic gesturing in normal infants. *Child Development*, 59, 450-466.

The goal in the two separate studies described in this article was to learn more about the spontaneous development of symbolic gestures by infants. The article also describes (a) relations with verbal development, (b) the sources of the gestures in the babies' everyday lives, (c) and gender and birth order differences. Available online.

Linda Acredolo and Susan Goodwyn (1990). The significance of symbolic gesturing for understanding language development. In R. Vasta (Ed.), *Annals of Child Development* (Vol. 7, pp. 1-42). London: Jessica Kingsley Publishers.

This invited chapter reviews the role that symbolic gestures, including formal sign language systems such as ASL, seem to play in the development of verbal language in hearing children. It describes many classic case studies (e.g., Holmes & Holmes, 1980 and Prinz & Prinz, 1979) in addition to Linda's and Susan's work and identifies common denominators among them. The final discussion addresses the question of whether certain early milestones of language development

(e.g., first true symbol, first two symbol combinations) are more easily achieved in the gestural than in the verbal modality.

Susan Goodwyn and Linda Acredolo, (1993). Symbolic gesture versus word: Is there a modality advantage for onset of symbol use? *Child Development*, 64, 688-701.

The results reported in this article represent some of the earliest findings from the NIH-sponsored longitudinal study of the impact of purposefully encouraging babies to use symbolic gestures. The goal was to shed light on a hotly debated topic: the degree to which gestural symbols represent an easier entrance into symbolic communication. Available online.

Linda Acredolo, L. P., & Goodwyn, S.W. (1997). Furthering our understanding of what humans understand, *Human Development*, 40, 25-31.

Susan Goodwyn and Linda Acredolo (1998). Encouraging symbolic gestures: Effects on the relationship between gesture and speech. In J. Iverson & S. Goldin-Meadows (Eds.) *The nature and functions of gesture in children's communication* (pp. 61-73). San Francisco: Jossey-Bass.

This invited chapter summarizes research on symbolic gesturing, from the earliest work with Kate to the results of our NIH-sponsored longitudinal study of the impact of gesturing on verbal development.

Linda Acredolo, Susan Goodwyn, Karen Horobin, and Yvonne Emmons (1999). The signs and sounds of early language development. In L. Balter & C. Tamis-LeMonda (Eds.), *Child Psychology: A Handbook of Contemporary Issues* (pp. 116 - 139). New York: Psychology Press. Available Online.

Goodwyn, S.W., Acredolo, L.P., & Brown, C. (2000). Impact of symbolic gesturing on early language development. *Journal of Nonverbal Behavior*. 24, 81-103. Available online.

Acredolo, L. P., & Goodwyn, S.W. (July 2000). The long-term impact of symbolic gesturing during infancy on IQ at age 8. Paper presented at the meetings of the International Society for Infant Studies, Brighton, UK.

Brie Moore, Linda Acredolo, & Susan Goodwyn (April 2001). Symbolic gesturing and joint attention: Partners in facilitating verbal development. Paper presented at the Biennial Meetings of the Society for Research in Child Development.

Pizer, Ginger. Walters, Keith. Meier, Richard P. - *Bringing Up Baby with Baby Signs: Language Ideologies and Socialization in Hearing Families*, *Sign Language Studies - Volume 7, Number 4*, Summer 2007, pp. 387-430

Gallaudet University Press - This article presents an analysis of the functional roles of "baby signing" in three hearing families in the United States, as well as a discussion of the social and ideological implications of the practice. Baby signing fits neatly into the parenting ideologies prevalent in the professional class in the United States that value early communication with infants and promote the adaptation of the physical, social, and linguistic environment to their perceived needs. In the details of everyday interaction, these baby-signing families used signs to socialize their children into particular interaction rituals. Although the practice of baby signing is based on a positive view of sign language, the relatively quick disappearance of signing from the family discourse as the children grow older will most likely limit any long-term impact on the hearing

community's views of sign language. Available online at <http://studentorgs.utexas.edu/salsa/proceedings/2003/pizer.pdf>

Signing and Down syndrome – an article summarizing available research
Available online at <http://www.down-syndrome.org/reviews/119/>

BIOGRAPHICAL SKETCH: ACREDOLO & GOODWYN

Linda Acredolo, Ph.D., Professor Emeritus of Psychology at the University of California at Davis, is an internationally recognized scholar in the field of child development. A Phi Beta Kappa graduate of Bucknell University, she earned her Ph.D. at the University of Minnesota's Institute of Child Development. Linda is a Fellow of both the American Psychological Association and the American Psychological Society. She is a member of Parents magazine advisory board. She currently lives with her husband in Woodland, California.

Susan Goodwyn, Ph.D., Professor Emeritus of Child Development at the California State University at Stanislaus, received her Masters of Science with First Honors from the University of London and her Ph.D. in Psychology from the University of California, Davis. Dr. Goodwyn is considered an expert in the field of child language development and has an outstanding research record, having served as Project Director and Co-Principle Investigator for several longitudinal research projects funded by the National Institutes of Health and the Kellogg Foundation. She currently lives with her husband in Vacaville, California.

Dr. Acredolo and Dr. Goodwyn have conducted over 30 years of scientific research in the field of infant development. Together, they have co-authored numerous publications in leading child developmental research journals and have written three best-selling books for parents:

Baby Signs: How to Talk With Your Baby Before Your Baby Can Talk

Baby Minds: Brain-Building Games Your Baby Will Love

Baby Hearts: A Guide to Giving Your Child an Emotional Head-Start

As rewarding as their research and writing projects have been, Linda and Susan still take the greatest pleasure in seeing the benefits of all they have learned “up close and personal” in their own children and grandchildren. For Linda, this includes her two children, Kate and Kai, and grandchildren Caroline and Katherine, while for Susan the list includes her two children, David and Lisa, and four grandchildren, Brandon, Leanne, Emma, and Luke.

Dr. Acredolo and Dr. Goodwyn are co-founders of Baby Signs, Inc. and its educational division, the Baby Signs Institute. Both organizations are devoted to helping parents throughout the world experience the many positive benefits that signing with infants can bring.